

Friedrich Wilhelm Graf, *Götter global: Wie die Welt zum Supermarkt der Religionen wird*

München : Beck, 2014
285 S. ; 21 cm
ISBN: 978-3-406-66023-8

Глобални богови: на који начин свет постаје супермаркет религија?

Аутор ове студије је реномирани протестантски теолог, проф. др Фридрих Вилхелм Граф, умировљени (емеритирани) професор систематског евангелистичког богословља на Минхенском универзитету.

Граф је за време своје универзитетске каријере неговао и оно што би се могло назвати „public intellectual“ – као рецензент, предавач и давалац важних импулса у јавном академско-богословском дискурсу.

Централна теза најновије Графове књиге гласи – понуда вере у савременом глобалном свету расте сваким даном као што и религиозни конфликти сразмерно расту.

Граф настоји одмах на почетку свог памфлета да раскрсти са два илузијама: религија не изу-

мире као што су држали интелектуалци Запада последња два столећа. Религије нису мирољубиве,

иако све заговарају иренизам/мирољубивост, већ су ризици, јер борбено настоје да пробију „своје учење“ о истини. Религије нису – и то је лајтмотив овог памфлета – супротност модерни, већ су конститутивни/саставни фактор модерне и неретко профитери/добитници у кризи модернитета.

Граф открива у свом богословском дискурсу да друштвени

сукоби тек у равни богословских интерпретација добијају на оштрини и експлозивности.

Граф види себе на линији либералне теологије, посебно на линији Ернста Трелча (Ernst Troeltsch). Граф је главни приређивач критичког издања дела овог легендарног протестантског теоло-

га који је, као и Граф, настојао да васпостави просветитељске идеје са краја 18. века. Он нагиње социолошком посматрању религија, без функционалистичких описа у стилу *etsi deus non daretur* (као да Бог не постоји). Ова крилатица је приписивана Хугу Гроцијусу (Hugo Grotius), који је био заговорник суверености мишљења.

Графова књига *Глобални бојеви* разапиње нови тематски лук саздан од емпиријских испитивања религиозног феномена диспропорција броја рођених (наталитета) хришћана у односу на друге религије. Граф означава бившег папу Бенедикта XVI као „офанзивног теоретичара екуменске политике разликовања“.

Већ наслов Графове књиге *Глобални бојеви* упућује на перспективу која аутора занима: не само о великим религијама и њиховом присуству широм светског шара, већ и њиховој друштвеној релевантности кроз коју земаљски глобус постаје битнији и пријемчивији за сваког грађанина света, ми доживљавамо не само међузависност у области привреде, већ кроз миграцију и кружење идеја у медијима и религиозним институцијама.

Граф не тумачи религије у њиховим конфесионалним или институционалним оквирима, већ као непрегледни низ малих и најмањих „алтернативних тржишних понуда“, езотеричних, спиритуалних или цихадистичких

група и групација, које је тешко подвести под наслеђе једне велике религије. Укратко, то је као и у супермаркету у коме се понуде тичу читавог света. Локална божанства су *passé* (прошlost) вели Граф. Модел тржишта је успели модел тумачења – не богословски символ – религиозних заједница које означавају оне религиозне процесе преображаја, (ми бисмо рекли прозелитирања) који се збивају – пораст броја евангелиста у Бразилу или Јужној Кореји, Америци или Источној Европи, као супротност класичним религиозним заједницама. „Религиозни актери“ се сада баве сплитањем (*Bricolage*) и комбинавањем хришћанских језичких и ритуалних форми са применом популарних културних елемената. Тај шарени ћилим конфесија стоји на једној страни, на другој је оно што Граф зове „креационистичка интернационала“ која је основана као супротност/опозиција научном погледу на свет (*scientism*). У том мутном дискурсу (такозваном *Intelligent Design*) је фундаменталистички изазов тако снажан да се и либерална демократија напрасно нашла пред принудним диктатом самооправдавања. У начелу би се могло рећи да је Графова анализа маркетиншких стратегија у основи трезвена и беспштедно цинична анализа институција. Граф вели са скепсом да, узму ли се у обзир религиозни

конфликти у Clash of Civilizations – за сада не може бити речи о било каквој „пацификацији“/ успостављању мира међу њима. Граф завршава свој памфлет поглављем у коме он са „погледом споља“ и „погледом изнутра“ настоји да конфликтни потенцијал религија сузи увођењем појма „присутности Бога“. Реч је о бо-

гословском појму инкарнације/ оваплоћења. Кроз инкарнацију „Бог не жели више бити свемогући, већ по мери човека“. У овом постулату и Граф види порицање сваког богословског легитимитета односно „фантазија моћи“ било ког владоаца.

Зоран Андрић

Felmy, Karl Christian, *Einführung in die orthodoxe Theologie der Gegenwart*

3., erg. Aufl.

Berlin ; Münster : Lit, 2014

XXII, 306 S. : Ill. ; 24 cm

ISBN: 978-3-643-11199-9

Карл-Кристијан Фелми, *Увод у савремено православно бојословље*

Негдашњи професор на Катедри за историју и теологију хришћанског Истока на Универзитету у Ерлангену-Нирнбергу, др Карл-Кристијан Фелми, наследник чувене Фајри фон Лилијенфелд, је аутор овог *Увода у савремено православно бојословље* који се објављује у другом допуњеном и ревидираном издању.

Овим другим и допуњеним издањем овај стандардни увод постаје изнова доступан, будући да је прво издање овога дела из 1990. г. било одавно исцрпљено. Овај *Увод* је фундирани преглед најзначај-

них линија теолошког мишљења православља које се мимо свог централног литургијско-евхаристијског усредсређења оријентише и ка „теологији опитности“. Реч је о некој врсти компендијума догматичких позиција православља. Тематски спектар се разапине од учења о Светој Тројници, христологији и пневматологији, преко сотириологије и еклисиологије, до учења о светим тајнама, чиновима и црквеном праву. Овај *Увод* је конципиран не само као пропедевтичко штиво за заинтересоване инославне вернике, већ је наишло